

Otázky ke státní závěrečné zkoušce pro bakalářský studijní program Výtvarná výchova pro vzdělávání (MAIOR, MINOR, jednoobor)

Okruh TEORIE A DIDAKTIKA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

1. **Čtyři pojetí výtvarné výchovy** (dle J. Slavíka, 90. léta): artcentrické, videocentrické, gnozeocentrické, animocentrické. Jaký je vztah videocentrického pojetí ke konceptu **vizuální gramotnosti** a pojetí označovaném jako **VCAE**? Jaká je současná definice vizuální gramotnosti? Jak je ukotvena v současném **RVP ZV**? V čem našla česká výtvarná výchova inspiraci v **konstruktivistické pedagogice** a **artefiletice** (reflektivní dialog)? Jak obé souvisí s tzv. animocentrickým pojetím?

Literatura:

FULKOVÁ, Marie. Když se řekne vizuální gramotnost. *Výtvarná výchova*. 2002, **42**(2), 12–14. ISSN 1210-3691.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. [cit. 2021-06-17]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3. (strany: 160–166)

SLAVÍK, Jan. *Výtvarná výchova a její teorie v Českých zemích ve světových kontextech*. Praha: PedF, 1998. ISBN 80-86039-70-6.

+ prezentace z předmětu Úvod do teorie výtvarné výchovy.

2. **Interpretace uměleckého díla**: Jaký je rozdíl mezi metodou racionálního a emocionálního osvojování (uměleckého díla). Jaký je rozdíl mezi **esencialistickou**, **konstruktivistickou** a **autonomně-kritickou interpretací** uměleckého díla. Jak konstruktivistická interpretace souvisí s **pedagogickým konstruktivismem** (koncept, prekoncept)? Která ze zmíněných interpretací má nejbližší k tzv. **kritické interpretaci** (neboli kritické vizuální analýze)? Co je její podstatou a jaký je její postup? Na konkrétním příkladu vysvětlíte, jak vést dialog se žáky nad uměleckým dílem s využitím této interpretace.

Literatura:

HAZUKOVÁ, Helena. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově. I*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1994. (strany: 14–17)

JUREČKOVÁ, Veronika. Umění pro život – kriticky myslet o umění. *Kultura, umění a výchova* [on-line]. 2014, **2**(2) [cit. 2014-09-23]. ISSN 2336-1824. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=7&clanek=46.

MYŠÁKOVÁ, Dagmar a Šárka STUDECKÁ. Metody galerijní animace a zprostředkování uměleckého díla empirickému divákovi. *Kultura, umění a výchova* [online]. 2022, **10**(1) [cit. 2022-11-25]. ISSN 2336-1824. Dostupné z: <https://www.kuv.upol.cz/post/metody-galerijn%C3%AD-animace-a-zprostředkován%C3%AD-uměleckého-d%C3%ADla-empirickému-divákovi>

SLAVÍK, Jan a Barbora ŠKALOUDOVÁ. Co dělám, když interpretuji. *Muzejní pedagogika dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 187–196. ISBN 978-80-244-1993-0.

3. **Výtvarný problém:** Jak jej definujeme? Co označujeme jako problémové pojetí výuky výtvarné výchovy? Jak souvisí problémové pojetí výuky výtvarné výchovy s rozvojem **tvůrčivosti**? Jaké jsou podmínky rozvoje tvůrčivosti? Proč je důležité rozlišovat tzv. **malou a velkou tvůrčivost**? Jak je možné rozvíjet výtvarný problém v podobě **výtvarných řad a projektů**? Vysvětlete na konkrétních příkladech.

Literatura:

ROESELOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-058-7. (strany: s. 44–53)

ROESELOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8.

ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina. Jak „zabít“ tvůrčivost ve výtvarné výchově. *Kultura, umění a výchova* [on-line]. 2013, 1(1) [cit. 2023-06-14]. ISSN 2336-1824. Dostupné z: <https://www.kuv.upol.cz/posti/jak-zab%C3%ADt-tvo%C4%9Bivost-ve-v%C3%ADtvarn%C3%A9-v%C3%BDchov%C3%A9>

+ prezentace z předmětů Didaktika výtvarné výchovy 1 a 2.

4. **Hodnocení a motivace výtvarné činnosti:** Jaký je rozdíl mezi **hodnotící a nehodnotící zpětnou vazbou**? Vysvětlete na konkrétním příkladu, co je podstatou nehodnotící zpětné vazby a kdy ji nejčastěji uplatníte: 1) s ohledem na charakter zadání; 2) s ohledem na věk žáků (vztáhněte k **vývojovým fázím dětského výtvarného projevu a krizi dětského výtvarného projevu**)? Jaký je rozdíl mezi **normativní a relativní chybou**? Proč je nutné je rozlišovat? Uveďte příklad z oblasti výtvarné výchovy. Co označujeme jako **kritéria hodnocení**? Proč je důležité si je stanovit? Uveďte příklad z praxe. Jak může být motivována výtvarná činnost?

Literatura:

HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-729-0237-7. (strany: 52–64)

SLAVÍK, Jan. *Kapitoly z výtvarné výchovy II*. Praha: Pražské centrum vzdělávání pedagogických pracovníků, Katedra výtvarné výchovy pedagogické fakulty UK v Praze, 1994.

+ prezentace z předmětu Didaktika výtvarné výchovy 1. (strany: 24–81)

5. **Galerijní a muzejní pedagogika jako cesta ke zprostředkování uměleckého díla:** Jaký je rozdíl mezi přímým a nepřímým zprostředkováním výtvarného umění? Jaké role a profese se na těchto typech zprostředkování podílejí? Co je to galerijní a muzejní pedagogika a jak tyto disciplíny souvisejí s historií umění, s výtvarnou pedagogikou a se vzděláváním obecně? Jaké typy vzdělávacích programů galerie a muzea nabízejí? Jaké mají tyto typy programů výhody a nevýhody?

Literatura:

FIŠER, Zbyněk, Vladimír HAVLÍK a Radek HORÁČEK. *Slovem, akcí, obrazem: příspěvek k interdisciplinaritě tvůrčího procesu*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 161–163, 176–178.

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998, s. 55–57, 63–79, 99–103.

ŠOBÁŇ, Marek, David HRBEK a Vladimír HAVLÍK. *Škola muzejní pedagogiky 6* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007 [cit. 2016-10-31]. Dostupné z:

http://kvv.upol.cz/files/pub/smp_06.pdf. S. 11–56.

6. **Umění a kvalita díla.** Jak dnes stanovujeme kvality umění, uveďte alespoň pět znaků. Uveďte alespoň tři podmínky, za kterých by se objekt mohl stát uměním. Použijte termíny očekávatelnost, průměrnost. Zdůvodněte, proč je každé dílo vždy neúplné. Prostupná hranice umění a kýč, kýč jako náhražka umění v totalitním systému. Jaké jsou mylné představy laika (žáka) o smyslu a funkci umění, jak s tímto prekonceptem funkčně pracovat při edukaci oboru?

Literatura:

- DYTRTOVÁ, Kateřina, 2023. *Úvod do studia vizuálních oborů*. Ústí n. L.: UJEP
GOODMAN, Nelson, 2007. *Jazyky umění. Nástin teorie symbolů*. Praha: Academia.
KULKA, Tomáš, 1994. *Umění a kýč*. Praha: Torst. ISBN 80-85639-17-3.
KULKA, Tomáš a Denis CIPORANOV (eds.), 2010. *Co je umění. Texty angloamerické estetiky 20. století*. Praha: FF UK. 437 s. ISBN 978-80-87378-46-5
KULKA, Tomáš, 2019. *Umění a jeho hodnoty. Logika umělecké kritiky*. Praha: Argo.
SLAVÍK Jan; CHRZ Vladimír; ŠTECH, Stanislav a kol., 2013. *Tvorba jako způsob poznávání*. Praha: Univerzita Karlova – Karolinum. ISBN 978-80-246-2335-1.

- 7. Umění, novodobé mytologie a věda.** Jaký je rozdíl mezi deskriptivními a normativními disciplínami? Co na rozdíl od vědy konceptualizuje umění? Objasněte, jak se liší výkladové rámce světa umění a vědy. Jak mohou fikční světy, byť jsou vymyšlené, zasahovat do našich životů? Jaký je rozdíl mezi možnými, přirozenými, myslitelnými, nadpřirozenými, neúplnými, mytologickými atd. světy? Co jsou novodobé mytologie? Uveďte a analyzujte příklady umění v české i zahraniční oblasti. V čem je aktuálnost mýtů dnes?

Literatura:

- DYTRTOVÁ, Kateřina, 2019. *Metafora a médium*. Ústí nad Labem: FUD UJEP.
DYTRTOVÁ, Kateřina, 2021. *Galerijní animace: obraz a text*. Ústí n. L.: FUD UJEP.
DYTRTOVÁ, Kateřina, 2023. *Úvod do studia vizuálních oborů*. Ústí n. L.: UJEP
BARTHES, Roland, 2004. *Mytologie*. Praha: Dokořán. ISBN 80-86569-73-X.
DOLEŽEL, Lubomír, 2003. *Heterocosmica. Fikce a možné světy*. Praha: Karolinum UK. ISBN 80-246-0735-2.
PEREGRIN Jaroslav, 2008. *Filosofie pro normální lidi*. Praha: Dokořán, 2008. ISBN 978-80-7363-192-5.

- 8. Umění, metafora a exprese.** Jak se chová metafora, co spojuje? Použijte následující pojmy a uveďte příklady: maximální kontrast, aktivita vnímatele, vyhaslost metafory, exprese; divergentní a konvergentní. Co je materiálová metafora, uveďte alespoň tři co nejrozmanitější příklady. Vysvětlete, proč často používané struktury způsobují, že má jejich uspořádanost a tím vzniklá metafora „umrtvující účinek“. Uveďte příklad. Proč je důležité pochopit expresi jako „utvořitelnou“ a odlišit ji od okamžikových nálad či pocitů?
Co je dobrý tvar? Co je struktura díla a jak se odlišuje od popisu díla. Příklady edukace.

Literatura:

- DYTRTOVÁ, Kateřina a RAUDENSKÝ Martin, 2017. *Expres, vztahy a procesy*. Ústí nad Labem: UJEP FUD.
DYTRTOVÁ, Kateřina, 2019. *Metafora a médium*. Ústí nad Labem: FUD UJEP.
DYTRTOVÁ, Kateřina, 2021. *Galerijní animace: obraz a text*. Ústí nad Labem: FUD UJEP.
DYTRTOVÁ, Kateřina, 2023. *Galerijní animace: tělo a prostor*. Ústí nad Labem: FUD UJEP.
DYTRTOVÁ, Kateřina, 2023. *Úvod do studia vizuálních oborů*. Ústí nad Labem: UJEP.
GOODMAN, Nelson, 1996. *Způsoby světatvorby*. Bratislava: Archa. ISBN 8071151203.
SLAVÍK Jan; CHRZ Vladimír; ŠTECH, Stanislav a kol., 2013. *Tvorba jako způsob poznávání*. Praha: Univerzita Karlova – Karolinum.

- 9. Umění, média a edukace.** Jaký je rozdíl mezi popisem jevu a jeho funkcí v celku díla? Naše smysly lze nazvat biologickými instrumenty a o realitě pak sdělit, že je proto vždy nějak instrumentalizovaná/medializovaná, vysvětlete na příkladu. Různá média tvoří různé verze světa, způsob jednotlivých médií není vzájemně nahraditelný – vysvětlete na příkladu. Vysvětlete úvahu, že média tu verzi světa, kam nám umožní svými možnostmi vstoupit, spoluutváří. Srovnejte účinnost a geneze vybraného média a) staromediálního; b) novomediálního.

Literatura:

DYTRTOVÁ, Kateřina, 2019. *Metafora a médium*. Ústí nad Labem: FUD UJEP.
DVOŘÁK, Tomáš (ed.), 2010. *Kapitoly z dějin a teorie médií*. Praha: AVU. ISBN 978-80-87108-16-8.
DVOŘÁK, Tomáš et al., 2017. *Fotografie, socha, objekt*. Praha: AMU. ISBN 978-80-7331-466-8.
KVASZ, Ladislav, 2015. *Instrumentální realismus*. Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-7465-141-0.

- 10. Artefietika a její pojmy, objektivní a subjektivní komponenty:** denotace, exemplifikace a exprese; konstruktivní, tematická, empatická a prožitková komponenta. Co je v procesu tvorby významu objektivní, intersubjektivní a subjektivní? Proč jsou komplexita objektivní a neuchopitelnost subjektivní nedostupné? Uveďte příklad. Vysvětlete význam kolidování mezi 1. a 3. osobou poznávací perspektivy pro praxi oboru, k čemu to je v procesu tvorby významu důležité?

Literatura:

DYTRTOVÁ, Kateřina, 2019. *Metafora a médium*. Ústí nad Labem: FUD UJEP.
DYTRTOVÁ, Kateřina, 2021. *Galerijní animace: obraz a text*. Ústí n. L.: FUD UJEP.
DYTRTOVÁ, Kateřina, 2023. *Galerijní animace: tělo a prostor*. Ústí nad Labem: FUD UJEP.
SLAVÍK, Jan. Artefietika – příležitost pro expresi v dialogu teorie a praxe. *Kultura, umění a výchova* [online], 2015, roč. 3, č. 1 [cit. 16.02.2018]. ISSN 2336-1824. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=8&clanek=92
SLAVÍK, Jan, 2001. *Umění zážitku, zážitek umění*. I díl. Praha: PF UK.
SLAVÍK Jan; CHRZ Vladimír; ŠTECH, Stanislav a kol., 2013. *Tvorba jako způsob poznávání*. Praha: Univerzita Karlova – Karolinum.

Následující otázky jsou relevantní pouze pro jednooborové studium:

- 11. Muzeum umění a výstavní instituce:** Stručně popište **počátky vzniku a následující vývoj muzea umění** jako výstavní instituce (prvopočátky sběratelství, počátky vývoje uměleckých sbírek, první veřejně přístupné sbírky a první muzea umění, první muzea umění na našem území). Jaká je **role muzea umění** jako výstavní instituce. S jakými dalšími **typy výstavních institucí**, zaměřených na prezentaci uměleckého díla, se můžeme setkat (galerie, centra umění, alternativní výstavní prostory, komerční galerie, univerzitní galerie apod.) – vysvětlete, uveďte konkrétní příklady výstavních institucí.

Literatura:

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998. ISBN 80-720-4084-7. (strany: 39–44)
KESNER, Ladislav. *Muzeum umění v digitální době: vnímání obrazů a prožitek umění v soudobé společnosti*. Praha: Argo, 2000, 259 s. ISBN 80-7203-252-6. (strany: 19–57)
KESNER, Ladislav, 2003. *Expozice jako prostor aktivního vnímání*. 58/59 *Bulletin Moravské galerie v Brně*. V Brně: Moravská galerie, s. 92–107. ISBN 80-7027-123-x.
+ prezentace z předmětu *Prezentace uměleckého díla 1*

- 12. Svět umění:** Vysvětlete pojem „svět umění“ dle teorie **Arthura Danta**. Jaký je rozdíl mezi **teorií umění jako imitace** a **teorií umění coby reality**. Proč se teorie umění proměnila? Vysvětlete podstatu **institucionální teorie světa umění George Dickieho**. Jaké tři významy pojmu „umělecké dílo“ G. Dickie popisuje, jaký je mezi nimi rozdíl. Na základě jakých podmínek definuje G. Dickie umělecké dílo. Jaká je **role kurátora a galerijního pedagoga** ve světě umění?

Literatura:

DANTO, Arthur. *Svět umění. Co je umění?: texty angloamerické estetiky 20. století*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, s. 95–111. ISBN 978-80-87378-46-5.

DICKIE, George. Co je umění? Institucionální analýza. *Co je umění?: texty angloamerické estetiky 20. století*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, s. 113–132. ISBN 978-80-87378-46-5.
PACHMANOVÁ, Martina. Kdo je to kurátor/ka? O tlumočnických umění a jejich dialogu s veřejností. A2 [online]. 2007, (39) [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2007/39/kdo-je-to-kurator-ka>

13. Hodnocení uměleckého díla: Co označují pojmy estetický nomismus a hodnotový (estetický) dualismus. Jaký je rozdíl mezi estetickou a uměleckou hodnotou uměleckého díla. Proč je potřeba mezi nimi rozlišovat (Uveďte na příkladu konkrétního díla). V čem spočívá umělecká hodnota díla? Existuje dílo, které by mělo nulovou uměleckou nebo estetickou hodnotu? Jaká je úloha umělecké kritiky? Jaký jazyk/slovník umělecká kritika užívá (estetické pojmy a jejich aplikace)?

Literatura:

BAXANDALL, Michael. Jazyk umělecké kritiky. Vizuální teorie: současné angloamerické myšlení o výtvarných dílech. 2., rozš. vyd. Jinočany: H & H, 2005, s. 251–260. ISBN 80-7319-054-0.
KULKA, Tomáš. *Umění a falzum: monismus a dualismus v estetice*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0954-X. (strany: 87–156)
SIBLEY, Frank. Estetické pojmy. *Umění, krása, šeredno*. Praha: Karolinum, 2003, s. 23–48. ISBN 80-246-0540-6.

14. Estetická zkušenost či estetický prožitek, estetický postoj a psychická distance: Co je to estetická zkušenost (estetický prožitek)? Co lze zakoušet esteticky a co nikoli? Jaký je vztah estetického prožitku k estetickému objektu? Vysvětlete pojem Edwarda Bullougha „psychická distance“? Co znamená antinomie a variabilita distance? Ke kterým typům uměleckých děl, případně uměleckým žánrům, je obtížné distanci zaujmout a proč? (uveďte vlastní příklady).

Literatura:

BULLOUGH, Edward. “Psychická distance“ jako faktor v umění a estetický princip, *Estetika* 32 (1995), s. 12–31.
ZUSKA, Vlastimil. Estetická distance – Dialog sebereflexe, *Estetika* 32 (1995), s. 1–9.
ZUSKA, Vlastimil. *Estetika: úvod do současnosti tradiční disciplíny*. Praha: Triton, 2001. ISBN: 80-725-4194-3.

Další doporučená literatura:

SKALICKÝ, David. *Ozvláštnění – fikce – estetická zkušenost*. České Budějovice: Halama, 2017. ISBN: 978-80-87082-36-2.
ZUSKA, Vlastimil. *Miméisis-fikce-distance: k estetice 20. století*, Praha: Triton 2002. ISBN: 80-7254-285-0.

V Ústí nad Labem, 2. 10. 2023

Mgr. Miroslav Hašek, Ph.D.
vedoucí katedry výtvarné kultury PF UJEP v Ústí n. L.